

УДК 338.465.4

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКУ ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНКИ

DOI 10.30838/ P.ES.2224.271018.136.279

**Кахович О. О., к.н.д.у.,
Лисенко В. Р.,**

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», м. Дніпро

Сучасному етапу розвитку кредитно-фінансової системи притаманні нестабільність та висока конкуренція між її суб'єктами. Саме тому на перший план виходить питання оцінки конкурентоспроможності банку як одиниці кредитно-фінансової системи, що дозволяє виявити слабкі місця та зробити акцент на конкурентних перевагах. У зв'язку із постійно змінюваними тенденціями світового господарства питання дефініції поняття «міжнародна конкурентоспроможність банку», а також підходи до управління конкурентоспроможністю банку потребують актуалізації та детального аналізу. У даній статті на основі всебічного аналізу останніх досліджень визначено поняття «міжнародна конкурентоспроможність банку». Запропоновано визначати міжнародну конкурентоспроможність банку, як таку, що пов'язана із здатністю ефективної реалізації можливостей банку зі створення конкурентоспроможних продуктів і надання послуг, а також його можливістю нівелювати загрози глобалізованого ринку. Проаналізовано методи оцінки конкурентних переваг банку, до яких належать диференціальний, комплексний, змішаний метод оцінювання. У світовій практиці найбільшого поширення набули метод банківського скорингу, методика RATE та метод «інформаційного спостереження». Розглянуто підходи до управління конкурентоспроможністю банку. У більшості наукових джерел виділяються такі підходи щодо управління міжнародною конкурентоспроможністю комерційного банку: системний, процесний та ситуаційний. Однак на сучасному етапі надалі гостро стоїть питання підвищення ефективності діяльності комерційних банків, що зумовлює необхідність впровадження кардинально нових методів управління банківською установою.

Ключові слова: конкурентоспроможність банку; міжнародна конкурентоспроможність банку; банківський сектор; конкурентні переваги; управління конкурентоспроможністю

UDC 338.465.4

INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE BANK AND METHODS OF ITS EVALUATION

DOI 10.30838/ P.ES.2224.271018.136.279

**Kakhovych O., PhD in Publ. Adm. Sc
Lysenko V.***Prydniprovskaya state academy of civil engineering and architecture, Dnipro*

The current stage of the development of the credit and financial system has been

© Кахович О.О., к.н.д.у., Лисенко В.Р., 2018

characterized by instability and high competition between its subjects. That is why the issue of assessing the competitiveness of the bank as a unit of the credit and financial system, which reveals weaknesses and emphasizes competitive advantages, is coming to the fore. In connection with the constantly changing world economy, the definition of the concept of "international competitiveness of the bank" as well as approaches to managing the competitiveness of the bank require updating and detailed analysis. In this article, on the basis of a comprehensive analysis of recent researches, the concept of "international bank competitiveness" has been defined. It has been proposed to determine the international competitiveness of the bank as one that is related to the ability to efficiently realize the Bank's ability to create competitive products and services, as well as its ability to offset the threats of the globalized market. The methods of assessing the competitive advantages of the bank, which include a differential, complex, mixed method of evaluation, have been analyzed. In world practice, the most widely used method of bank scoring, the RATE technique and the method of "information observation". The approaches to managing the competitiveness of the bank are considered. Most scientific sources highlight the following approaches to managing the international competitiveness of a commercial bank: systemic, procedural and situational. However, at the present stage, the issue of increasing the efficiency of commercial banks is pressing, which necessitates the introduction of fundamentally new methods of managing a banking institution.

Keywords: bank competitiveness; international competitiveness of the bank; banking sector; competitive advantages; competitiveness management

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси в світі безперечно впливають на стан світової економіки та, зокрема, на процеси формування фінансової політики країн, загострюючи при цьому проблему конкуренції на світовому рівні, що торкається в тому числі банківської сфери.

Факторами, які впливають на інтеграційний процес капіталу банків є новітні тенденції міжнародної економіки, які у глобальному масштабі стали основою виникнення монополістичних зв'язків. Результатом цього є поява транснаціональних банків з багатьма іноземними підрозділами у передових міжнародних фінансових центрах, що загострює проблему забезпечення міжнародної конкурентоспроможності банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з досліджуваних проблем. Ґрунтовні наукові результати, які дозволили досягти чіткого осмислення теоретико-методологічних засад процесу управління конкурентоспроможністю банківської системи та банків зокрема, висвітлені у роботах О.Г. Бачалова, І.В. Волошка, І.П. Волощука, В.М. Гейця, Т.Д. Гірченко, Ю.О. Заруби, О.А. Кириченка, С.М. Козьменка, О.М. Колодізева, Ю.І. Коробова, О.А. Криклій,

І.О. Лютого, А.А. Мещерякова, І.В. Сала, Г.О. Самойлова, І.О. Школьник, Ф.І. Шпиґа та ін. Вимоги сучасного глобалізованого світу виводять конкурентоспроможність на міжнародний рівень. Що стосується дефініції поняття «міжнародна конкурентоспроможність банку», а також підходів до управління конкурентоспроможністю банку, то ці питання потребують актуалізації та детального аналізу у зв'язку із постійно змінюваними тенденціями світового господарства.

Мета дослідження – на основі всебічного аналізу сучасних теорій конкурентоспроможності визначити поняття «міжнародна конкурентоспроможність банку» та проаналізувати методи оцінки конкурентних переваг банку, розглянути підходи до управління конкурентоспроможністю банку.

Викладення основного матеріалу. Зазвичай, під конкурентоспроможністю розуміється здатність організації (країни, галузі) випереджати суперника в досягненні поставлених цілей. Конкурентоспроможність – це характеристика організації ефективно функціонувати протягом значного періоду в умовах конкурентного ринку [12].

З методологічної точки зору «конкурентоспроможність» – поняття складне, синтетичне. Аналіз показує, що його складовими є безлічі груп факторів, що впливають на стан і розвиток економічної системи:

- технологія функціонування об'єкта управління;
- технологія системи управління об'єктом;
- характер економічного і політичного впливу зовнішнього середовища на економічну систему;
- рівень технічної та економічної підготовки персоналу;
- рівень розвитку науки і техніки в конкретній і суміжних видах діяльності суспільства;
- насиченість інтересів в кожному конкретному виді діяльності;
- економічний потенціал, що залучається в систему (економічна привабливість, капітал, ресурси).

Конкуренція в банківській сфері – об'єктивне явище еволюції світової банківської системи, зумовлене зростаючими потребами суспільства в капіталізації вільних грошових коштів. Там, де є конкуренція, виникає необхідність у виробленні особливих прийомів і засобів збереження свого місця на ринку або завоювання нових сегментів ринку.

У банківському секторі конкуренція набуває специфічних рис. Вона розглядається як «...боротьба між суб'єктами господарювання на ринку, під час якої створюються відмінні конкурентні переваги власної установи та її продуктів, що зумовлюють залучення найпривабливіших споживчих сегментів» [1]. Закон України «Про банки і банківську діяльність» також регламентує умови конкурентної боротьби на банківському ринку, але в основу ставить не саму конкурентну боротьбу між фінансовими установами, а клієнта банку, як об'єкта конкуренції [2]. Вітчизняні науковці трактують сутність конкурентоспроможності банку з різних позицій (табл. 1).

Таблиця 1. – Тракткування поняття «конкурентоспроможність банку»

Автори	Визначення поняття «конкурентоспроможність банку»
Заруба Ю.О.	«відображає успішність його функціонування в процесі набуття, утримання та розширення ринкових позицій, що передбачає здатність банківської установи забезпечувати відповідність власних послуг запитам споживачів та протистояти негативному впливу зовнішнього середовища» [3]
Мірошниченко О.В.	«процес суперництва, що здійснюється в динаміці між суб'єктами банківського ринку (тобто чи між продавцями банківських послуг в особі банків, небанківських фінансово-кредитних інститутів і нефінансових установ, чи між їх покупцями в особі підприємств та домогосподарств), одночасно зацікавленими в досягненні однієї і тієї ж мети, в ході якого дані суб'єкти прагнуть забезпечити своє положення на цьому ринку» [4]
Котковський В.С., Коваленко Д.В.	«здатність витримувати конкуренцію на ринку банківських продуктів та послуг, при цьому забезпечуючи фінансову стійкість, з урахуванням політичних, економічних та соціальних факторів впливу» [5]
Федулова Л., Волощук І.	«це здатність банку витримувати конкуренцію з іншими банківськими установами та суб'єктами господарювання, які задовольняють наявні потреби на споживчому цільовому ринку» [6]
Лютый І.О., Солодка О.О.	«рівень їх готовності ефективно надавати конкурентні фінансові послуги, забезпечувати високу фінансову стійкість і динамічно розвиватися, враховуючи загальноекономічне і соціально-політичне становище держави та протидіючи різноманітним зовнішнім і внутрішнім ризикам» [6]
Козьменко С.М., Шпиг Ф.І., Волошко І.В.	«являє собою найважливіший елемент стратегічного управління діяльності банку, а результати її оцінки виступають передумовою як планування, так і цілей, що визначаються у результаті здійснення процесу стратегічного планування» [8]

Джерело: [3, С. 22–23, 4, С. 358–364, 5, С. 18–25, 6, 7]

Міжнародну конкурентоспроможність банку слід визначати, як таку, що пов'язана із здатністю ефективної реалізації можливостей банку зі

створення конкурентоспроможних продуктів і надання послуг, а також його можливістю нівелювати загрози глобалізованого ринку.

В якості показників конкурентоспроможності банку виокремлюють споживчі та економічні критерії.

Серед споживчих критеріїв основними визначають асортимент банківських продуктів, якість обслуговування клієнтів, максимальна сума кредиту, термін кредитування, філіальна мережа, міжнародні операції банку, стратегія, диверсифікація діяльності, ділова активність, імідж банку.

До економічних критеріїв належать: процентні ставки по кредитах, додаткові платежі і комісії, достатність капіталу, прибутковість і рентабельність банку, інвестиційна активність, темп приросту клієнтів, частка на кредитному ринку. Крім того, враховуються показники, що демонструють наскільки банк відповідає вимогам глобальних фінансових ринків, зокрема до них належать міжнародні валютні розрахункові операції, операції на міжнародному фондовому ринку та міжнародні інвестиційні проекти.

У сучасній економічній літературі існує велика кількість методів оцінки конкурентних переваг банку, які відрізняються залежно від підходів до розуміння об'єкта дослідження. Основними підходами до оцінки міжнародної конкурентоспроможності послуг є:

- диференціальний метод – проводиться з метою оцінювання впливу одиничного параметра, що визнається заздалегідь, на загальний рівень конкурентоспроможності банку;
- комплексний метод – відрізняється від попереднього використанням методики оцінювання впливу групи показників (кількох параметрів) на рівень конкурентоспроможності банківської установи;
- змішаний метод оцінювання – заснований на поєднанні двох попередніх методів, але пріоритетним для використання є комплексний метод, оскільки за його допомогою виявляються потенційні проблеми в процесі аналізу.

Найбільш поширеними у світовій практиці методами оцінки конкурентоспроможності банку є наступні:

- методика RATE – являє собою рейтингову оцінку банків і дозволяє ранжувати їх та виявляти найбільш

конкурентоспроможний банк. Щодо методики CAMELS, то методика такого аналізу являє собою перевірку на відповідність стандартизованим вимогам до банків і є доволі ефективним методом. Однак він має і певні недоліки, а саме: низький рівень формалізації, й сильну залежність від об'єктивності та компетенції аналітиків;

- метод «інформаційного спостереження» – також формує рейтинг банків, оскільки виступає системою оцінки їх діяльності, яка заснована на агрегованих показниках і характеристиках. Такий метод допомагає ранжувати банки за їх місцем серед інших кредитних інститутів;
- метод банківського скорингу – передбачає побудову скорингових систем базуючись на показниках.

Рівень міжнародної конкурентоспроможності банку визначається наявними конкурентними перевагами та ефективністю їх реалізації. В цілому, конкурентна перевага – це виключна, особлива цінність, якою володіє суб'єкт та використання якою надає йому перевагу у конкурентній боротьбі. Засобами забезпечення конкурентних переваг виступають дві групи факторів: «переваги в умінні» та «переваги в ресурсах» (табл.2).

Таблиця 2. – Джерела порівняльних переваг банків

Фінансові ресурси	Активи	Людські ресурси	Нематеріальні активи
Власний капітал Депозити Міжбанківські кредити	Кредити Інвестиції Філіальна мережа Інформаційні системи	Персонал Підвищення кваліфікації Професійний тренінг	Організаційна культура Імідж Досвід, кваліфікація менеджерів Якість послуг

Джерело: [9, с. 322; 11, с. 205].

Сьогодні конкурентні переваги в банківському секторі – це пряма функція від довіри з боку клієнтів. Чим вищою є рівень довіри, тим більшою є значимість банку, тим кращими є його фінансові показники. В Україні довіра формується не стільки на основі формальних факторів (оцінок експертів, фінансових результатів, рейтингів), скільки на суб'єктивній оцінці відносно працівників банку.

Для досягнення конкурентних позицій вітчизняним банкам необхідно постійно вдосконалювати існуючі підходи до управління

конкурентоспроможністю своєї діяльності. Управління конкурентоспроможністю банку – це цілеспрямована сукупність дій суб'єктів управління щодо забезпечення конкурентоспроможності банку у невизначеному середовищі шляхом розробки механізму управління нею з формуванням необхідного забезпечення [9].

У більшості наукових джерел виділяються такі підходи щодо управління міжнародною конкурентоспроможністю комерційного банку: системний, процесний та ситуаційний (табл.3).

Таблиця 3. – Підходи до управління конкурентоспроможністю банку

Підходи до управління конкурентоспроможністю банку	
Системний	Управління як сукупність пов'язаних елементів, орієнтованих на досягнення різноманітних цілей в умовах мінливого зовнішнього середовища
Процесний	Управління як безперервна серія пов'язаних управлінських функцій
Ситуаційний	Управління, за яким вибір методів впливу визначається впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища організації

Джерело: [8, с. 205]

Наведені підходи до управління конкурентоспроможністю банку є значним внеском у розвиток теоретико-методичних засад управління банківською діяльністю. Однак на сучасному етапі надалі гостро стоїть питання підвищення ефективності діяльності комерційних банків, що зумовлює необхідність впровадження кардинально нових методів управління банківською установою. Ефективність управління комерційним банком дозволить оперативно реагувати на потреби клієнтів як головних споживачів банківських продуктів, а відтак сприятиме підвищенню конкурентоспроможності комерційного банку на ринку банківських послуг. Забезпечення високого рівня конкурентоспроможності банку за умов інтенсивної конкуренції можливе лише за умови розробки відповідної стратегії, створення системи комплексного управління конкурентним потенціалом, що є перспективним напрямом на майбутнє.

Висновки. Можливість країни зайняти належне місце в глобальній економічній системі залежить від можливостей її комерційних організацій виживати в конкурентній боротьбі, що впливає на можливість забезпечення національної конкурентоспроможності. Підвищення конкуренції на ринку банківських послуг, яке спостерігається протягом

останніх років, зумовлює необхідність вирішення низки завдань, спрямованих на підвищення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних банків. Так як міжнародна конкурентоспроможність банку є відносним показником і визначається тільки порівняно з суб'єктами господарювання, які належать до банківської галузі й пропонують аналогічні послуги, то і потрібно використовувати порівняльні переваги – показники, що визначають в чому даний банк привабливіший за банк-конкурент.

Необхідним є обґрунтований вибір адекватного методу оцінювання конкурентоспроможності банку та періодичний моніторинг цього показника з метою своєчасного впровадження певних заходів, націлених на підвищення ефективності роботи банку. Для досягнення конкурентних позицій банкам необхідно адаптуватися та використовувати нові підходи до управління міжнародною конкурентоспроможністю їх діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дубовик О.В. Маркетинг у банку: навчальний посібник / О.В. Дубовик, С.М. Бойко, М.А. Вознюк, Т.Д. Гірченко. – 2-е вид. – К.: Алерта, 2007. – 275 с.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 5–6. – С. 30.
3. Заруба Ю.О. Конкурентоспроможність комерційного банку / Ю.О. Заруба // Фінанси України. – 2001. – № 2. – С. 22–23.
4. Мірошниченко О.В. Конкурентоспроможність банку в умовах сучасного економічного розвитку / О.В. Мірошниченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць – Суми: УАБА НБУ, 2007. – Випуск 19. – С. 358–364.
5. Котковський В.С. Проблеми трактування дефініції «конкурентоспроможність банку» / В.С. Котковський, Д.В. Коваленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73526>.
6. Федулова Л. Управління конкурентоспроможністю банків в умовах трансформаційної економіки: монографія / Л. Федулова, І. Волощук. – К.: Науковий світ, 2002. – 301 с.
7. Лютий І. Конкурентоспроможність банків в умовах глобалізації та лібералізації руху капіталу / І. Лютий // Вісник НБУ. – 2006. – № 11. – С. 18–25.
8. Козьменко С.М., Шпиг Ф.І., Волошко І.В. Стратегічний менеджмент банку: навч. посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 734 с.

9. Сало І.В. Система управління конкурентоспроможністю банку / І.В. Сало, О.В. Мирошніченко //Актуальні проблеми економіки. - 2012. - №5. - С. 279-286.

REFERENCES:

1. Dubovyk O.V., Bojko S.M., Voznyuk M.A., Girchenko T.D.. (2007) Marketyng u banku: navchalnyj posibnyk [Marketing at the bank]. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrayiny Pro banky i bankivsku diyalnist (2001) [Law of Ukraine About banks and banking activities]. Vidomosti Verhovnoyi Rady - Information from the Verkhovna Rada, 5-6, 30.
3. Zaruba Yu.O. (2001) Konkurentospromozhnist komercijnogo banku. [Competitiveness of a commercial bank]. Finansy Ukrayiny. – Finance of Ukraine, 2, 22–23 [in Ukrainian].
4. Miroshnychenko O.V. (2007) Konkurentospromozhnist banku v umovax suchasnogo ekonomichnogo rozvytku. [Competitiveness of the bank in conditions of modern economic development] Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoyi systemy Ukrayiny - Problem and prospects of development of the banking system of Ukraine, 19, 358–364 [in Ukrainian].
5. Kotkovskij V.S., Kovalenko D.V. Problemy traktuvannya definiciji «konkurentospromozhnist banku». [The problem of interpreting the definition of "competitive bank"] Retrieved from <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73526>.
6. Fedulova L., Voloshhuk I. (2002) Upravlinnya konkurentospromozhnistyu bankiv v umovax transformacijnoyi ekonomiky [Managing the competitiveness of banks in a transformational economy]. Kyiv: Naukovyj svit [in Ukrainian].
7. Lyutyj I. (2006) Konkurentospromozhnist bankiv v umovax globalizaciyi ta liberalizaciyi ruxu kapitalu [Competitiveness of banks in the conditions of globalization and liberalization of the movement of capital]. Visnyk NBU. – Bulletin of the National Bank of Ukraine, 11, 18–25 [in Ukrainian].
8. Kozmenko S.M., Shpyg F.I., Voloshko I.V. (2003) Strategichnyj menedzhment banku [Strategic management of the bank] Sumy: «Universytetska knyga» [in Ukrainian].
9. Salo I.V., Myroshnychenko O.V. (2012) Systema upravlinnya konkurentospromozhnistyu banku [Bank's Competitiveness Management System]. Aktualni problemy ekonomiky - Current issues in the economy, 5, 279-286 [in Ukrainian].